

Hangya-faunisztikai adatok a Körös-Maros Nemzeti Parkból: A Mályvádi-erdők

Csász Sándor

Bevezetés

Az ideai hangya-faunisztikai vizsgálatok a Mályvádi-erdőkben annak a kutatási sorozatnak a folytatása, amit a Növényvédelmi Kutató Intézet munkatársaival együtt immár harmadik éve végzünk a Körös-Maros Nemzeti Park területén.

Magam a területen már hatodik éve folytatok *myrmecológiai*, faunisztikai jellegű vizsgálatokat. Eddigi tevékenységem nem csak a jelenlegi munkában bemutatott területekre szorítkozott, hanem egyéb, azokkal szomszédos helyekről is származnak gyűjtéseim. Ezzel együtt méginkább meglepő az a tény, hogy idén a KMNP területére nézve két új hangyafajjal állhatok elő. Ezek a *Myrmica ruginodis*, és a *Stenamma debile*, mely utóbbi a hazai hangyafaunára nézve is új faj. Az öt vizsgált erdőből összesen 19 hangya faj került elő, ami a hazai hangyafaunának közel 20%-a. A cikkben a területen szereplő fajokat két táblázat mutatja be, feltüntetve a fajok és a területek természetvédelmi értékeit.

Anyag és módszer

A cikkben szereplő adatok a saját, speciális gyűjtéseimből, a Növényvédelmi Kutató Intézet által gyűjtött példányokból, és a Magyar Természettudományi Múzeum anyagából származnak. Gyűjtéseim során legtöbbször fészeksorozatot gyűjtök, amiben egy fészekből több (5-10) dolgozót, és ettől általában kevesebb ivaros alakot gyűjtök be. Erre azért van szükség, mert a hangyák magános példányait néha igen nehéz meghatározni, így több, egy fészekből származó állat alapján a fajt pontosabban meg lehet határozni. Munkám során több ezer példánnyal dolgoztam, ezért a cikkben a példányokat nem tüntetem fel.

Eredmények

A területen talált 19 hangya faj között számos érdekesség található. Így például a *Myrmica scabrinodis* és a *M. ruginodis* hegyvidéki, hűvös klímát kedvelő fajok, míg a *Stenamma debile* szintén hegyi, de irodalmi adatok alapján száraz tölgyesekre jellemző. A fent említett fajok mellett megtalálhatók a *Leptothorax affinis*, a *L. unifasciatus*, a *Lasius brunneus*, a *Liometopum microcephalum*, *Camponotus (Colobopsis) truncatus*, és a *Dolichoderus quadripunctatus* is, melyek kifejezetten arboricol és xerophil karakterrel bírnak. Vannak az ún. területre jellemző fajok, melyek hazánkban máshol is előfordulnak, de a Mályvádi erdőkben nagy denzitást mutatnak, ezek a már említett *Liometopum microcephalum*, a *Camponotus (Colobopsis) truncatus*, a *Myrmecina graminicola* és talán ide sorolható a négyfoltos hangya, a *Dolichoderus quadripunctatus* is. Meglepő, de a hazánkban oly gyakori gyepi hangya, vagy *Tetramorium caespitum* a vizsgált

helyekről egy kis terület kivételével nem került elő. Ennek legfőbb oka talán abban keresendő, hogy a *T. caespitum* leginkább mesterségesen létrehozott, vagy a természetesen létrejött zavart társulásokban jelenik meg. Így a *T. caespitum* hiánya társulások zavartságának alacsony fokát jelzi. Az 1. táblázatban a vizsgált területeken talált összes fajt feltüntettem, minden fajhoz egy kisebb megjegyzést mellékeltem.

1. táblázat: a területen talált fajok és azok természetvédelmi jelentősége.

- 1: Teljesen jelentéktelen (közdög), vagy a leromlás jeleit jelző faj.
- 2: Mind országosan, mind a területre nézve gyakori faj. a terület romlására nem, vagy csak kevésbé utal.
- 3: Országosan is gyakori, de a vizsgált területekre igen jellemző fajok.
- 4: Országunkban kevésbé gyakori, vagy ritka, de a területre jellemző fajok. Másésről, valamilyen megfontolás alapján általam kiemelkedőnek tartott fajok. Ld. a megjegyzésben.
- 5: Kiemelkedően fontos fajok, új faj, stb. Mindig részletezem a megjegyzésben.

<i>faj</i>	természetvédelmi érték (1-5)	Megjegyzés és magyarázat a fajok értékeléséhez.
<i>Ponera coarctata</i> (LATREILLE)	3	Talajlakó, ragadozó, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Myrmica rubra</i> LINNAEUS	3	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Myrmica ruginodis</i> NYLANDER	5	Talajlakó, erősen hegyi, hylofil karaktere miatt a területre a legnagyobb természetvédelmi értéket javasolhatom. Alföldön csak a Bátorligeti lápról ismeretes. Valószínűleg a terület erdélyi kapcsolatára utal.
<i>Myrmica scabrinodis</i> NYLANDER	4	Talajlakó, hegyi, gyengébben hylofil karaktere miatt a területre a 4. természetvédelmi értéket javasolhatom. Valószínűleg ez a faj is a terület erdélyi kapcsolatára utal.
<i>Myrmica sabuleti</i> BONDROIT	3	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Leptothorax slavonicus</i> SEIFERT	2	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Leptothorax unifasciatus</i> (LATREILLE)	2	Arboricol, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Leptothorax affinis</i> MAYR	2	Arboricol, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Stenamma debile</i> FÖRSTER	5	Hazai hangyafaunánkra nézve új faj. Talajlakó, hegyvidéki elterjedésű, valószínűleg meleg, száraz tölgyeseket kedveli. A vizsgált területre a legnagyobb

		természetvédelmi értéket javasolhatom. Nincs elég adatom arra, hogy a terület erdélyi kapcsolatára utalna, de ez nem kizárt.
<i>Myrmecina graminicola</i> (LATREILLE)	3	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Lasius bruneus</i> (LATREILLE)	2	Arboricol, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Lasius niger</i> LINNAEUS	2	Arboricol, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Lasius platyhorax</i> SEIFERT	5	Arboricol, hazánkban először 1998-ban a vizsgált területeken találtuk. Azóta elszórtan más helyekről is előkerült. Ennek ellenére erősen arboricol, hylofil karaktere miatt a vizsgált területre a legnagyobb természetvédelmi értéket javasolhatom.
<i>Lasius fuliginosus</i> (LATREILLE)	3	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Camponotus fallax</i> (NYLANDER)	2	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Camponotus piceus</i> (LEACH)	2	Talajlakó, országunkban mindenfelé gyakori, a területen nincs kiemelkedő értéke
<i>Colobopsis truncatus</i> (SPINOLA)	4	Arboricol, országunkban mindenfelé előfordul, de sehol sem gyakori, a vizsgált területeken azonban jellemző faj. Ezért és xerofil arboricol jellegei miatt a területre kiemelkedő értéket jellemezhető.
<i>Dolichoderus quadripunctatus</i> (LINNAEUS)	4	Arboricol, országunkban mindenfelé előfordul, de sehol sem gyakori, a vizsgált területeken azonban jellemző faj. Ezért és xerofil arboricol jellegei miatt a területre kiemelkedő értéket jellemezhető.
<i>Liometopum microcephalum</i> (PANZER)	4	Arboricol, országunkban mindenfelé előfordul, de sehol sem gyakori, a vizsgált területeken azonban jellemző faj. Ezért és xerofil arboricol jellegei miatt a területre kiemelkedő értéket jellemezhető.

2. táblázat: A Fekete-Körös melléki keményfa-ligeterdőkben (Mályvádi-erdő, Gerla-Marói-erdő, 1-4.) és a Bélmegyeri-erdőből (Patkós-rét és környékének sziki tölgyesei, 5.) különböző gyűjtésekkel (kopogtatás, lombhálózás, talajcsapda, fűhálózás, egyelés, fészekgyűjtés) kimutatott hangyafajok 1999. év során.

Sorsz.	faj	Mályvádi-erdő			Marói - erdő	Bélmegyeri erdő
		3B	33A	Bányarét	40A	Patkós-rét
		1.	2.	3.	4.	5.
1	<i>Ponera coarctata</i> (LATREILLE)	-	-	-	-	+
2	<i>Myrmica rubra</i> (LINNAEUS)	+	+	+	+	+
3	<i>Myrmica ruginodis</i> NYLANDER	-	+	+	-	+
4	<i>Myrmica scabrinodis</i> NYLANDER	+	-	+	-	+
5	<i>Myrmica sabuleti</i> MEINERT	-	-	+	-	+
6	<i>Leptothorax slavonicus</i> SEIFERT	+	+	+	+	+
7	<i>Leptothorax unifasciatus</i> (LATREILLE)	+	+	+	+	+
8	<i>Leptothorax affinis</i> MAYR	+	+	+	+	+
9	<i>Stenamma debile</i> FÖRSTER	+	+	+	+	+
10	<i>Myrmecina graminicola</i> (LATREILLE)	+	+	+	+	+
11	<i>Lasius bruneus</i> (LATREILLE)	-	+	+	+	+
12	<i>Lasius niger</i> LINNAEUS	+	+	+	+	+
13	<i>Lasius platyhorax</i> SEIFERT	-	-	-	-	+
14	<i>Lasius fuliginosus</i> (LATREILLE)	+	+	+	+	+
15	<i>Camponotus fallax</i> (NYLANDER)	-	+	+	+	+
16	<i>Camponotus piceus</i> (LEACH)	-	-	+	+	+
17	<i>Colobopsis truncatus</i> (SPINOLA)	-	+	+	+	+
18	<i>Dolichoderus quadripunctatus</i> (LINNAEUS)	-	+	+	+	+
19	<i>Liometopum microcephalum</i> (PANZER)	-	+	+	+	+
	Fajszám összesen:	9	14	17	14	19
	Természeti értékindex	3,11	3,07	3,06	2,86	3,16

A 2. táblázatban feltüntetett abszolút fajszám nem ad megfelelő képet a terület értékéről, mert a különböző területekről eltérő mennyiségű adataim voltak és így láthatóan hibás képet kapnánk a területek minőségéről. Ezt a problémát az utolsó sorban szereplő természeti értékindexszel próbáltam megoldani, ahol a területeken szereplő fajok általam az 1. táblázatban megadott természetvédelmi értékeinek összegét elosztottam az aktuális területen jelentkező abszolút fajszámmal. Az így kapott értékek sokkal inkább hűen jellemzi a vizsgált területek természetvédelmi értékeit, hiszen ilyen esetekben nem az abszolút fajszám, hanem a területeken megjelenő fajok természetvédelmi értékei a mérvadóak.

Diszkusszió

Az ideai kutatások célja a KMNP területén az volt, hogy felmérjük, a Fekete-Körös menti erdők természetvédelmi állapotát és értékeit. Munkám során azt tapasztaltam, hogy a vizsgált erdők hangyafaunája diverznek mondható és a területen sok jellemző, vagy csak erre a területre jellemző faj fordul elő.

A jelen tudásunk szerint a Mályvádi erdők annak az összefüggő erdősávnak volt a része, amely ma már csak foltokban van jelen de hajdan a Bihar-hegységtől egészen az Alföld közepéig húzódott le. Ezt a feltevést támasztja alá a hegyi fajok gyakori előfordulása a Mályvádi-erdőkben, mint a *Myrmica scabrinodis*, *M. ruginodis*, vagy a *Stenamma debile* amelyek máshol nem, vagy csak foltokban fordulnak elő. Erre legjobb példa a *M. ruginodis* megjelenése, amely kifejezetten hegyi, hylófil karakterrel bír és a Fekete-Körös menti erdők kivételével alföldünkről csak a Bátorligeti őslápról ismeretes. A Mályvádi-erdők utolsó képviselői az egykor kiterjedten elterülő Kelet-Alföldi erdőségnak és mint ilyen, potenciálisan magterületekként szolgálhatnak az esetleges élőhely rekonstrukciós kísérletekben, ezért védelmüket nagyon fontosnak tartom.

Author address:

Csósz Sándor
József Attila Tudományegyetem,
Ökológia Tanszék
H-6722 Szeged
Egyetem u. 2.